

sad, 2001. – S. 96–110.

3. Ven P. Fuko. Ego mysl' i lichnost' // Ven Pol' / Per. s fr. A. V. Shestakova. – SPb.: Vladimir Dal', 2013. – 195 s.

4. Mozhejko M. A. Ot "jetiki kodeksa" k "jetike tvorchestva": transformacija npravstvennogo soznaniya v sovremennoj kul'ture / M. A. Mozhejko // Tvorcheskoe nasledie sem'i Rerih v dialoge kul'tur: filosofskie aspekty osmysleniya. – Mn.: Tehnoprint, 2005. – S. 288–322.

5. Fuko M. Volja k znaniju / Mishel' Fuko // Volja k istine: po tu storonu znanija, vlasti i seksual'nosti. Raboty raznyh let / Per. s franc. – M.: Kastal', 1996. – 448 s.

6. Fuko M. Ispol'zovanie udovol'stvij / Mishel' Fuko / Per. s franc. V. Kapluna. – SPb.: Akademicheskij proekt, 2004. – 432 s.

7. Fuko M. O genealogii jetiki: obzor tekushhej raboty / Mishel' Fuko / Per. A. Korbuta // Logos. – 2008. – №2. – S. 135–158.

8. Fuko M. Nicshe, genealogija i istorija / Mishel' Fuko // Filosofija jepohi postmoderna: sb. perevodov i referatov. – Minsk, 1996. – S. 74–97.

Dukhovych V. V., postgraduate student at the Department of philosophy and sociology, Precarpathian National University named after Vasyl Stefanyk (Ukraine, Ivano-Frankivsk), dukhovych.v@gmail.com

Michel Foucault's project of genealogy of ethics

In the article is considered the genealogical method of M. Foucault and its features. It is shown that a genealogical continuity, which begins in the philosophy of Friedrich Nietzsche and finds its conceptualization in the works of the French philosopher. Some differences between Foucault's genealogical project and genealogy of Morality in Nietzsche's books are clarified, despite obvious tradition. In particular, it is emphasized that genealogical method was meaningful in Foucault's later works and it has the different focus of his research in the genealogy of power and morality. Attention paid to the object displacement from the history of sexuality to genealogy of ethics as a set of forms of moral subject constructing. The ethical concept Foucault is considered as a part of neoclassical tradition in ethics. It is explained meaning of genealogical methodology for the sphere of human knowledge and analysis of ethical issues.

Keywords: genealogy, ethics, morality, history.

Духович В. В., аспірант кафедри філософії та соціології, Прикарпатський національний університет ім. Василя Стефаника (Україна, Івано-Франківськ), dukhovych.v@gmail.com

Проект генеалогії етики Мишеля Фуко

Рассматривается генеалогический метод М. Фуко и его особенности. Показано определенную генеалогическую традицию, которая начинается в философии Ф. Ницше и находит свое концептуальное оформление в творчестве французского философа. Описываются различия между генеалогическим проектом М. Фуко и генеалогией морали Ницше, несмотря на наличие определенной традиции. В частности, отмечается рефлексивность генеалогического метода в Фуко и различных акцентах исследования в генеалогии власти и морали. Значительное внимание акцентируется на предметном смещении исследования философа: от истории сексуальности – к генеалогии "этики" как совокупности форм конструирования нравственного субъекта. Этическая концепция М. Фуко рассматривается в пределах неклассической традиции. Обосновывается актуальность генеалогической методологии для сферы гуманитарного знания и анализа этической проблематики.

Ключевые слова: генеалогия, этика, мораль, история.

* * *

УДК 1(091)(477):141.32

Фаріон О. О.

кандидат філософських наук, старший викладач кафедри філософії, Житомирський державний університет ім. Івана Франка (Україна, Житомир), farion_o@ukr.net

КИЇВСЬКА ФІЛОСОФСЬКА ШКОЛА: У ПОШУКАХ СЕНСУ ЛЮДСЬКОГО БУТТЯ

Обґрунтовано актуальність та першочерговість такого завдання філософії, як осмислення специфіки людського буття та визначення його сенсу. Проаналізовано особливості трактування екзистенційного змісту буття та визначення його сенсу у контексті екзистенційно-антропологічної філософії представників Київської філософської (світоглядно-антропологічної) школи В. Шинкарука та С. Кримського.

Визначено, що фундаментальними особливостями людської екзистенції мислителі визначали її духовний зміст та трансцендентність. Представлено їх трактування екзистенції як діалектичної єдності створення умов життя, задоволення життям та самореалізації особистості в цьому процесі.

Обґрунтовано, що питання визначення сенсу життя не має однозначної відповіді та вимагає постійного пошуку. Підкреслено, що першочергову важливість у цьому контексті має забезпечення умов, щоб життя, відповідно до високих моральних цілей, приносило вищу радість буття, щоб людина досягала щастя не на шкоду моральності, а на шляху реалізації своєї людської сутності.

Ключові слова: українська філософія, Київська філософська школа, В. Шинкарук, С. Кримський, сенс людського буття.

Кожна людина, не залежно від того в якій країні вона живе, який соціальний статус має тощо, рано чи пізно замислюється над так званими "вічними" запитаннями філософії та етики: "Що таке щастя?", "У чому сенс життя?", "Якими є справжні людські цінності?", "Чи ми самі вирішуємо власну долю?" та ін. Саме пошуки відповідей на ці основні життєві запитання та їх результати визначають наше буття у світі, його духовну глибину. Фундаментальність проблеми буття для філософії пов'язана насамперед із тим, що філософія виконує функцію людського світоорієнтування, а буття – це найширше філософське поняття, що постає як цільовий, універсальний, стратегічний людський орієнтир.

Проблема буття глобальна, безмежна у своїй всезагальності та невичерпна в деталізаціях. Вона є вічною. Як зазначив відомий психолог та філософ Е. Фромм, людина – єдина тварина для якої власне існування є проблемою; вона повинна її розв'язати, і їй від цього нікуди не дітися. Поява цієї проблеми пов'язана з усвідомленням людиною своєї смертності, кінченості свого існування. Якби наше життя було вічним, ми могли б дозволити собі на якийсь час абстрагуватися від цієї проблеми. Безсмертній людині ніколи не пізно почати життя зі смыслом. Однак ми – смертні, для нас наше буття – найвища цінність, що обмежена в часі та просторі.

Можливо, правий С. Кримський зі своїм припущенням, що людина може й ніколи не позбутися віковичної дилеми: "Хто ми? Тільки й того, що "мави з претензіями" або все-таки представники духу?" [6, с. 478]. Однак, саме пошуки сенсу людського буття зумовлюють духовні трансформації та переосмислення усталених парадигм, змінюють наше світосприйняття й розуміння свого місця та життєвого призначення.

Наразі для багатьох українців особливої гостроти та актуальності набули питання цінності життя та формування системи ідеалів, як національних, так і загальнолюдських. Мільйони людей сьогодні опинилися на межі життя та смерті внаслідок складного військово-політичного конфлікту, що загрожує не лише цілісності України, а й безпеці у всьому світі. Крилату фразу "Краса врятує світ", сьогодні варто замінити іншою "Гуманізм, толерантність та розуміння важливості й унікальності кожного людського життя на Землі врятує світ". Оскільки саме внутрішній світ людини визначає її зовнішню діяльність: на духовному підґрунті вибудовуються усі інші соціальні, економічні та політико-правові цінності.

Питання духовності, життєвої мудрості (софійності) – одне з основних в українській філософській традиції загалом, та предмет ґрунтовних досліджень та філософських пошуків представників Київської філософської (світоглядно-антропологічної) школи зокрема.

Метою статті є здійснення аналізу екзистенційно-антропологічних ідей представників Київської

філософської школи В. Шинкарука та С. Кримського. Ставимо завдання з'ясувати, як мислителі визначали особливості людського буття та в чому вбачали його сенс.

Київська філософська школа – творчий напрямок в українській філософії, що виник на поч. 60–х рр. XX ст. як різновид філософії неомарксизму [2, с. 1149].

Особливу роль в історії вказаної школи та української філософії в цілому мають наукові здобутки В. Шинкарука, який зосередив увагу на розробці антропологічної домінанти філософії. Саме він започаткував у вітчизняній науковій традиції розуміння філософії як життєвого завдання, обґрунтував першочерговість дослідження антропологічної проблематики на противагу проблемам філософії діалектичного матеріалізму (проблеми діалектики, форм існування матерії та ін.), поставив питання людини в центр своїх філософських розмірковувань. Вчений розпочав свою наукову діяльність з ґрунтовного вивчення та аналізу історії класичної німецької філософії. Його перші фундаментальні дослідження присвячені Г. Гегелю та І. Канту. Однак потужна філософсько-антропологічна гегеле-феноменологічна позиція В. Шинкарука сформульована та обґрунтована в його докторській дисертації “Логіка, діалектика та теорія пізнання Гегеля”, вивела дослідження вченого на проблему людини як самосущого буття і тим пов’язала проблему буття з екзистенцією людського існування. Унаслідок цього в Київську філософську школу був внесений антропологічний наголос і філософія набула характеру своєрідної феноменології людського буття [2, с. 1177].

Виступаючи на Міжнародному філософському конгресі у Відні, В. Шинкарук обґрунтував ідею, що проблема сенсу людського буття є центральною у філософії (всупереч пануючим у той час ортодоксальним твердженням, що ця проблема є не філософською, а релігійною), підкреслив, що нас спрямовує до філософії не пристрасть до абстракцій та інтелектуальних “таборів”, не проблема первинності–вторинності матерії–свідомості, а передусім питання про “наше буття” – проблема нашого особистого самосмисловизначення, з’ясування своїх екзистенційних можливостей та перспектив [13, с. 16]. Варто замислитися над риторичним запитанням В. Табачковського, наукового послідовника В. Шинкарука: “Що означало в ті часи (шістдесяті роки) змістити акценти у філософуванні з вульгарного офіціозу, де людина розчинялася у виробничих та класових визначеностях – на гуманістичний зміст молодомарксизму, а цей останній – занурити у світову та вітчизняну інтелектуальну традицію так, як це зробив Володимир Шинкарук? Що означало позбавити людину статусу “гвинтика” – й надати їй статус суб’єкта діяльності?” [8, с. 25].

Таким чином, В. Шинкарук зумів зробити людину центром своїх філософських розмірковувань у досить несприятливих обставинах, тоді, коли це таврувалося як “буржуазний” гуманізм. Саме під його керівництвом кардинально змінився предмет філософського аналізу плеяди вітчизняних філософів другої половини XX ст.: у центрі наукових розвідок В. Шинкарука, а також працівників відділу філософської антропології

Інституту філософії НАН України (Є. Андроса, В. Іванова, В. Табачковського, М. Тарасенка, О. Яценка та ін.) – істинне розуміння людини, розкриття її сутності через визначення світоглядних параметрів та специфіки екзистенційно–сміслових засад буття. Логічним результатом вищевказаних трансформацій стало те, що сучасна українська філософія набула антропологічного виміру.

Узагальнюючи основні праці В. Шинкарука, в яких розкривається специфіка людського буття [11; 12; 14; 15], виокремимо його основні характеристики:

– З першого дня життя буття людини є буттям у світі, який не є просто таким, що її оточує, а світом людського буття. Останній є заданим як зовнішній об’єктивний світ, який у своїй основі становить єдність природного та соціокультурного. У світі людського буття визначальними є духовні, соціокультурні основи, а не матеріально–природні. Це – світ олюдненої природи, природи не просто перетвореної, а даної нам у її людських значеннях, що відкриваються та постають через мову, знання, науку та ін.

– Визначальною особливістю людського буття є його екзистенційна суть. Екзистенція (від лат. *existo* – існую) – специфічно людське існування у світі, що постійно трансцендентує себе з наявного буття в істинно суще, його істотною ознакою є свобода. Факт, що людина відокремлює себе від своєї життєдіяльності й робить останню предметом своєї свідомості, волі, означає, що людина екзистенційно вільна. Ця свобода виявляється в дистанціюванні наявного буття від того, що було, та переведення його в те, що повинно бути, в бажанні можливості трансцендентування в істинно суще буття. Свобода екзистенцій виявляється і реалізується в її трансценденціях. Термін “екзистенція” етимологічно походить від латинського слова *exsistere*, який, на відміну від дієслова *sistere* (що акцентує момент сталості існування – лишатися, тривати тощо), означає процеси порушення сталості, виходу “за межі” (виступати, виходити, виростати тощо). Це вказує на духовний характер специфіки людського існування на противагу існуванню матеріальних, субстанційних речей і явищ, оскільки духовність є унікальною ознакою людини.

– Світ людського буття простягається в просторі та часі, межі яких визначаються засвоєною культурою.

– Людина за своєю суттю – діяльна істота, і самодіяльність є її власне людським буттям. Реально суцього є життєдіяльність лише в теперішньому. В минулому вона вже була (і тому вже не суцього), а в майбутньому ще не була (ще не суцього). Отже, життєдіяльність людини буває (має буття) в минулому, теперішньому та майбутньому. Вона мине, залишаючи існувати (об’єктивно–предметно і суб’єктивно–духовно) лише свої “сліди”, “результати”.

– Для людського буття є важливим час. Поза часом є не людське буття, а суще, яке визначається у відомих філософських категоріях матеріалізму: “матерія”, “рух”, “простір”, “час” тощо. Людина, на відміну від тварин, відокремлює себе від своєї життєдіяльності й робить останню предметом своєї свідомості та волі. І це “відокремлення” здійснюється якраз тому, що наша життєдіяльність має своє реальне буття лише “ось зараз, тепер” і “ось тут”, де ми зараз є. А ми були дотепер

“тоді” і “там” та думаємо ще бути “тоді” і “там десь”. Отже, кожному окрему мить швидкоминаючого часу людина має в собі весь світ своїх переживань, перебіг часу. Те життя, що вже прожите, не йде від неї в небуття – залишається у вигляді її переживань, та, разом з тим, людина спрямована в майбутнє. З позицій теперішнього й минулого проектується і буття в майбутнє, яке також постає в різних можливостях та неможливостях – предметах наших сподівань, очікувань, надій, мрій.

– Створюючи та вдосконалюючи умови свого буття, людина разом з тим творить та перетворює саму себе. Тому її життя за своєю сутністю є творчістю а, отже, її “твором”. Сутність людського способу буття полягає в цій творчій діяльності, що є самодіяльністю, самоствердженням людини у світі. Тільки людина здатна відрізнити від себе свою життєдіяльність, робити її предметом своєї волі, розглядати її не тільки як засіб забезпечення фізичних потреб, але й як задоволення особливої потреби – потреби в діяльності, що приносить насолоду; здатна приборкувати свої прагнення й підкоряти свою діяльність розумним цілям. У людському способі буття відбулося переміщення інтересу зі сфери безпосереднього споживання (задоволення фізичних потреб) у сферу діяльності, самозадоволення цією діяльністю, утвердження в ній, і через неї своєї волі й своєї влади.

Сенс людського буття В. Шинкарук визначив як світоглядну категорію, що відображає цілепокладаючий характер людської життєдіяльності, опосередкованість значень та цінностей предметів матеріальної та духовної культури цілями суспільної практики, олюдненням природи. Поняття “смысл буття” має сенс лише по відношенню до людини, до її суспільно-історичного та індивідуального буття. Основним питанням смыслу буття є питання про відповідність існування сутності (наскільки існування життя людини, тобто конкретні суспільно зумовлені форми і способи життєдіяльності, виражає її сутність). Остання є продуктом історичного становлення людини як суспільної істоти, яка своєю власною діяльністю створює умови існування, перетворюючи речі й явища природи на предмети своїх потреб, продукти суспільного та індивідуального споживання. Отже, за своєю сутністю людина – діяльно-творча істота. Однак, міра реалізації цієї сутності в реальному житті людини (в її існуванні) залежить від суспільних умов, від ступеня історичного розвитку суспільства. Смысл буття на сучасному історичному етапі виступає як творча самореалізація особи в діяльності, адекватній її здібностям та запитам. Для розвиненої особи вищими цінностями життя, що визначають його смысл, виступають предмети її суспільних почуттів: громадянських, патріотичних, моральних, естетичних та ін. [9, с. 634].

Ідеї духовності, любові до мудрості, українські культурно ціннісні аспекти світосприйняття та особливості людської екзистенції досліджував і всесвітньо відомий український філософ та культуролог, педагог, доктор філософських наук, професор С. Кримський. Мислитель створив оригінальну власну філософську концепцію, яка стала світоглядним опертям для цілої української культури:

таким сакральним-ідейним символом для нього було поняття софійності, що поєднувало і мудрість (Софія – мудрість Бога), і материнське начало (Софія–Оранта), і цілком земне відчуття зв'язку з рідною землею (собор Софії Київської) [3].

Філософська спадщина С. Кримського не обмежується науковими та публіцистичними працями, мислитель розробив і викладав лекційний курс “Філософія як смислотворення життя”. На запитання “Чому Ви прагнете навчити своїх слухачів?” мислитель відповідав, що вчити, треба того, з чим пов'язаний тисячолітній досвід людства: усвідомленню рятівних сил, які підтримують людяність у людині, дають життя через любов, добро й дарування щастя (усе це заведено називати благодаттю). Додавав, що “благодать” – фундаментальна категорія, апелював до Гете та Л. Толстого, які вважали, що людина живе, доки вона “випромінює благодать”, і йде з життя, коли ця якість вичерпується. І підсумовував, що саме тому творчість видатних людей, незалежно від тривалості життя (навіть якщо вона надто мала) виглядає закінченою, тобто демонструє те, що заклик до благодаті спрацював [7].

С. Кримський стверджував, що формування духовності є саморозбудовою особистості, яка вимагає зазирання всередину себе, що є дуже важкою й небезпечною справою. Мислитель наводив досить невтішні статистичні дані з психології: тільки 5 відсотків людей щось розуміють у своїй внутрішній сутності, всі інші не відають, хто вони й що вони. Пробудження людини до свідомого самопізнання може здійснюватися тільки через набуття власного духовного досвіду – “свого власного розуму” [10, с. 90].

Цікавим та оригінальним є визначення людини С. Кримським, як істоти вертикальної, оскільки її життя вимірюється не кількістю років, а ступенями ціннісного сходження. Тобто можна прожити дуже багато років марно, а можна за короткий термін досягнути свого духовного космосу. Якщо життя людини нараховує в середньому 700 тисяч годин, то, відповідно, 400 тисяч використовується на сон, обслуговування тіла, їжу, фізичні вправи та інше; 200 тисяч годин – на внутрішнє життя людини. Тож, С. Кримський формулює питання: “Як використати, як заповнити ці 200 тисяч годин?” І додає, що це ще й при тому, що ми витрачаємо два роки життя, щоб додзвонитися до своїх знайомих, і рік життя – на пошук речей удома. Отже, залишається дуже мало. Але час має таку чудову здатність – він розширюється від ціннісного духовного наповнення [3, с. 57]. Якісний та кількісний зміст такого “наповнення” становить фундаментальну проблему духовності як проблему протистояння фізичній кінечності життя. Адже саме за рахунок ціннісного наповнення життєвий час “розтягується” для людини.

Людське буття як екзистенцію С. Кримський визначав сакральною духовністю (вимірами спілкування людини з Небом та Землею), цінностями культури, вимірами гуманістики (як історичного самоствердження та відтворення людських сутнісних сил), характеристиками національного буття (як солідарної ідентифікації певних людських спільнот за специфічними ознаками індивідуалізації народів). У цьому контексті сакральна духовність тематизується, на

думку С. Кримського, концептами віра – надія – любов; культурні цінності – ідеями істини, добра, краси; гуманістика позначається ідеалами особистості, долі та духу. А екзистенціал національного буття розкривається через життєве наповнення концептів Дім – Поле – Храм [5, с. 351].

Зупинимось більш детально на визначених С. Кримським екзистенціалах національного буття, що є важливим аспектом формування української самоідентичності, внутрішнього морального осердя в епоху динамічного розвитку глобалізаційних процесів. Дім – святе докільля буття; місце, де людина займає чільне місце. Звідси і Шевченкове: “В своїй хаті своя сила, і правда, і воля”. Стосовно Поля мається на увазі не степ взагалі, а життєвий топос, те, що пов’язує стіл із навколишнім світом. А Храм – це святині, які сповідує людина. Отже, виходить, що є не тільки етнос як державне утворення; існує етнос як внутрішнє утворення. Внутрішній етнос – те, що проходить крізь нашу особистість, і те, що є підставою наших трансперсональних, колективних уявлень. Узагалі, ми живемо в такому світі, де важливо всі соціальні процеси пропускати через свою внутрішню соціальність. Ця внутрішня соціальність є необхідною, як писав М. Бердяєв, щоб не бути роздертим зовнішньою соціальністю [6, с. 56].

Власні дослідження людської екзистенції, С. Кримський підсумовував таким чином: скільки б ми не пізнавали людину та її творчу діяльність, у ній завжди залишається те, про що ми не відаємо та навіть не усвідомлюємо. Людина принципово не вичерпується жодною конкретною моделлю, хоч ніяких радикальних перешкод її моделюванню не існує. Людська екзистенція – бездонна, невичерпна, меонічна, виявом чого і є таїна. Це і перетворює всяку “остаточну” модель людини в той стан невідповідності, якою є, за виразом А. Шенберга, людська ясність [6, с. 492].

На питання “в чому полягає сенс життя”, ні у своїх інтерв’ю, ні у наукових працях С. Кримський, як справжній філософ, не давав однозначної вичерпної відповіді. На думку мислителя, це питання – одне з самих важливих та потребує безперервних пошуків кожною людиною, будь-яка відповідь на нього має бути ланцюгом варіацій. Адже відповісти про сенс життя – це спробувати вийти за межі рутини та банальності до вищих смислів, це намагання зробити щасливою хоча б одну людину, це і певні творчі завдання. Все це вибудовується у певний варіативний ряд. Подібно до того, як колись у Христа спитали, що є істина, а Він відповів, що істина – це: “Я, життя, шлях”. І це не протиріччя, а саме варіативність [1, с. 139]. Натомість філософ запропонував три варіанти пошуку смислу життя:

1) Вписати своє життя в життя природи, як це роблять сільські люди; підпорядкувати свою життєдіяльність природним ритмам. Тоді саме буття відповідає на питання про сенс життя.

2) Зробити природу подією свого життя (прикладом тут може бути апокрифічний старець біблійних часів Осія, який наприкінці життя віддав податки державі, кредиторам – гроші, дітям – майно, серце – дружині, а собі залишив місце під смоковницею, звідки особливо мальовничими виглядають схід і захід сонця). Цей шлях

означає завдання: дати буттю проявитися через людину, через тебе самого, проявити це буття в той чи інший спосіб.

3) Зробити своє життя якомога змістовнішим, предметом наповнення високими цінностями (конкретизуючи, С. Кримський посилався на лист Сенеки до Луцилія, в якому великий давньоримський філософ дає свою відповідь на запитання про сенс життя приблизно так: зроби добро якнайбільшій кількості людей. Якщо не зумієш зробити якнайбільшій кількості – то якійсь його частині. Якщо не можна зробити цього – послужи комусь одному з ближніх. Якщо не зумієш послужити ближньому – послужи самому собі). “Служити собі” – це і є створення власної особистості. Особистість, тобто створення внутрішнього світу людини, є найвищим даром Бога. Творіння особистості – це створення мікрокосму, суб’єкта, відповідального перед собою за близькість до інших людей або навіть до однієї людини – якщо ти здатен зробити її щасливою.

Загалом, найкращою відповіддю на питання про сенс життя С. Кримський визначав образ сучасної ікони Христа, яка зображує людину, що несе на руках саму себе, щоб віддати те, що несе, людям (цю ікону мислитель побачив у Варшаві в одному з костелів) [1; 4; 5; 6].

Висновки. Отже, проблеми специфіки людської екзистенції та сенсу людського буття – предмет особливого аналізу представників Київської філософської школи: всесвітньо відомих українських філософів, високоморальних патріотів, педагогів В. Шинкарука та С. Кримського.

Ці мислителі – знакові постаті у становленні заглибленої у проблеми буття української філософії, основна сфера їх наукової діяльності: осмислення проблеми людини, її екзистенції, ціннісних та світоглядних орієнтацій тощо.

Фундаментальними особливостями людської екзистенції мислителі визначали її духовний зміст та трансцендентність. Сенс життя вбачали в тому, щоб життя, відповідно до високих моральних цілей, приносило вищу радість буття, щоб людина досягала щастя не на шкоду моральності, а на шляху реалізації своєї людської сутності.

Список використаних джерел

1. Верлока В. Інтерв’ю із Сергієм Борисовичем Кримським: Філософія як стиль життя / В. Верлока // Дух і літера. – 2006. – Ч. 15–16. – С. 138–160.
2. Історія філософії. Словник / За заг. ред. В. І. Ярошовця. – К.: Знання України, 2005. – 1200 с.
3. Кримський С. Б. Заклики духовності ХХІ століття: (3 циклу щорічних пам’ятних лекцій імені А. Оленської-Петришин, 2002 р.). – К.: Академія, 2003. – 32 с.
4. Кримський С. Б. Запити філософських смислів. – К.: Вид. ПАРАПАН, 2003. – 240 с.
5. Кримський С. Б. Під сигнатурою Софії. – К.: Вид. дім “Києво-Могилянська академія”, 2008. – 718 с.
6. Кримський С. Ранкові роздуми / 36. ст. – Худож. оформ. О. Білецького. – К.: Майстерня Білецьких, 2009. – 120 с.
7. Сюдюков І. Сергій Кримський: “З усіх прав людини найважливішим є право бути ІНШИМ” / Ігор Сюдюков [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.day.kiev.ua/uk/article/panorama-dnya/sergiy-krimskiy-z-usih-prav-lyudini-nayvazhlivishim-ie-pravo-buti-inshim>
8. Філософський словник / За ред. В. І. Шинкарука. – 2 вид. перероб. і доп. – К., 1986. – 800 с.
9. Чайка Т. Бесіди з Кримським. “Розум, настояний на совісті”

/ Тетяна Чайка // Філософська думка. – 2011. – №5. – С. 89–94.

10. Шинкарук В. І. Марксистський гуманізм і проблема смисла людського буття // Шинкарук В. І. Вибрані твори: у 3-х т. – К.: Український Центр духовної культури, 2004. – Т.ІІІ. – Ч. І. – С. 108–120.

11. Шинкарук В. І. Проблеми смисла людського буття // Шинкарук В. І. Вибрані твори: у 3-х т. – К.: Український Центр духовної культури, 2004. – Т.ІІІ. – Ч. І. – С. 283–294.

12. Шинкарук В. І. “Хрущовська відлига” і нові тенденції в дослідженнях Інституту філософії АН України в 1960–х роках / В. І. Шинкарук // Філософська думка. – 1998. – №4–6. – С. 5–22.

13. Табачковський В. Г. Український персоналізм В. Шинкарука // Шинкарук В. І. Вибрані твори: у 3-х т. – К.: Український Центр духовної культури, 2004. – Т.ІІІ. – Ч. І. – С. 5–55.

14. Шинкарук В. І. Про смисл буття // Шинкарук В. І. Вибрані твори: у 3-х т. – К.: Український Центр духовної культури, 2004. – (Філософська спадщина України). – Т.ІІІ. – Ч. 2. – С. 322–325.

15. Шинкарук В. І. Людське буття: екзистенція, час, свобода // Український світ. – 1995. – №1–3. – С. 41.

References

1. Verloka V. Interv'ju iz Sergijem Borysovychem Kryms'kym: Filosofija jak styl' zhyttja / V. Verloka // Duh i litera. – 2006. – Ch.15–16. – S. 138–160.

2. Istoriia filosofii'. Slovnnyk / Za zag. red. V. I. Jaroshevcja. – K.: Znannja Ukrainy, 2005. – 1200 s.

3. Kryms'kyj S. B. Zaklyky duhovnosti XXI stolittja: (Z cyklu shhorichnyh pam'jatnyh lekcij imeni A. Olens'koi'–Petryshyn, 2002 r.). – K.: Akademija, 2003. – 32 s.

4. Kryms'kyj S. B. Zapyty filosofsk'kyh smysliv. – K.: Vyd. PARAPAN, 2003. – 240 s.

5. Kryms'kyj S. B. Pid sygnaturoju Sofii'. – K.: Vyd. dim “Kyjevo–Mogyljans'ka akademija”, 2008. – 718 s.

6. Kryms'kyj S. Rankovi rozdumy / Zb. st. – Hudozh. oform. O. Bilec'kogo. – K.: Majsternja Bilec'kyh, 2009. – 120 s.

7. Sjundjukov I. Sergij Kryms'kyj: “Z usih prav ljudyny najvazhlyvishym je pravo buty INShYM” / Igor Sjundjukov [Elektronnyj resurs]. – Rezhym dostupu: <http://www.day.kiev.ua/uk/article/panorama-dnya/sergiy-krimskiy-z-usih-prav-lyudini-nayvazhlyvishim-ie-pravo-buti-inshim>

8. Filosofsk'kyj slovnnyk / Za red. V. I. Shynkaruka. – 2 vyd. pererob. i dop. – K., 1986. – 800 s.

9. Chajka T. Besidy z Kryms'kym. “Rozum, nastojanyj na sovisti” / Tetjana Chajka // Filosofsk'ka dumka. – 2011. – №5. – S. 89–94.

10. Shynkaruk V. I. Marksistskij gumanizm i problema smysla chelovecheskogo Bytija // Shynkaruk V. I. Vybrani tvory: u 3-h t. – K.: Ukrain's'kyj Centr duhovnoi' kul'tury, 2004. – T.III. – Ch.I. – S. 108–120.

11. Shynkaruk V. I. Problemy smysla chelovecheskogo bytija // Shynkaruk V. I. Vybrani tvory: u 3-h t. – K.: Ukrain's'kyj Centr duhovnoi' kul'tury, 2004. – T.III. – Ch.I. – S. 283–294.

12. Shynkaruk V. I. “Hrushhova's'ka vidlyga” i novi tendencii v doslidzhennjah Instytutu filosofii' AN Ukrainy v 1960–h rokakh / V. I. Shynkaruk // Filosofsk'ka dumka. – 1998. – №4–6. – S. 5–22.

13. Tabachkovsk'kyj V. G. Ukrain's'kyj personalizm V. Shynkaruka // Shynkaruk V. I. Vybrani tvory: u 3-h t. – K.: Ukrain's'kyj Centr duhovnoi' kul'tury, 2004. – T.III. – Ch.I. – S. 5–55.

14. Shynkaruk V. I. Pro smysl butija // Shynkaruk V. I. Vybrani tvory: u 3-h t. – K.: Ukrain's'kyj Centr duhovnoi' kul'tury, 2004. – (Filosofsk'ka spadshhyna Ukrainy). – T.III. – Ch.2. – S. 322–325.

15. Shynkaruk V. I. Ljud's'ke butija: ekzystencija, chas, svoboda // Ukrain's'kyj svit. – 1995. – №1–3. – S. 41.

Farion O. O., PhD, Senior Lecturer, Department of Philosophy, Zhytomyr Ivan Franko State University (Ukraine, Zhytomyr), farion_o@ukr.net

Kiev school of philosophy: in search of human existence meaning

The urgency and priority of such tasks of philosophy as understanding the human existence specificity and determining its meaning is explained in this article. That is implemented in the context of existential–anthropological philosophy by philosophical representatives of Kiev school of philosophy (Kiev ideologically–anthropological school) – V. Shynkaruk and S. Krymsky.

It is determined that these thinkers have identified the fundamental feature of human existence – its spiritual content and transcendence. The interpretation of existence as a dialectical unity of conditions of life, life satisfaction and personal fulfillment in this process is determined. It is stated that the issues of determining the meaning of life don't have the clear answer and require the constant search.

It is emphasized that the primary importance in this context is to ensure conditions for life to bring the supreme joy of being in accordance with the highest moral goals. A person must achieve happiness not to detriment morality, but on the way of human essence realization.

Keywords: history of Ukrainian philosophy, Kiev school of philosophy, V. Shynkaruk, S. Krymsky, human existence meaning.

Фарион О. О., кандидат философских наук, старший преподаватель кафедры философии, Житомирский государственный университет им. Ивана Франка (Украина, Житомир), farion_o@ukr.net

Киевская философская школа: в поисках смысла человеческого бытия

Обоснована актуальность и первоочередность такой задачи философии, как осмысление специфики человеческого бытия и определения его смысла. Проанализированы особенности трактовки экзистенциальной сущности бытия и определения его смысла в контексте экзистенциально–антропологической философии представителей Киевской философской (мировоззренчески–антропологической) школы В. Шинкарука и С. Крымского.

Определено, что фундаментальными особенностями человеческой экзистенции мыслители определяли её духовное содержание и трансцендентность. Представлены их определения экзистенции как диалектического единства создания условий жизни, удовлетворения жизнью и самореализации личности в этом процессе. Обосновано, что вопрос смысла жизни не имеет однозначного ответа и требует постоянного поиска. Подчеркнуто, что первоочередную важность в этом контексте имеет обеспечение условия, чтобы жизнь, в соответствии с высокими моральными целями, приносила высшую радость бытия, чтобы человек достигал счастья не в ущерб нравственности, а на пути реализации своей человеческой сущности.

Ключевые слова: украинская философия, Киевская философская школа, В. Шинкарук, С. Крымский, смысл человеческого бытия.

* * *

УДК 271.791

Ковальчук Н. Д.

доктор філософських наук, професор кафедри філософії, Київський університет ім. Бориса Грінченка (Україна, Київ), natalia.kovalczuk@gmail.com

ФЕНОМЕН СВЯТОСТІ ПРЕП. ФЕОДОСІЯ ПЕЧЕРСЬКОГО В КОНТЕКСТІ ЖИТТЯ СВЯТИХ

Розглядається духовний шлях Феодосія Печерського, одного із засновників Києво–Печерської Лаври, і його особлива роль у цьому духовному центрі в контексті святості. Дослідження феномена святості Феодосія Печерського проводиться через аналіз духовного простору і духовного часу в процесі його наближення до стану святості, а також роль символів одягу та їжі у цьому духовному процесі. Як підкреслюється в Києво–Печерському Патерику, духовний простір святого пов'язано з його діями в стінах Києво–Печерської лаври. Духовне життя Феодосія Печерського вимірюється не тільки його історичним часом (від народження до смерті), а й духовним часом, де основною одиницею виступає подія. Одяг і їжа як необхідні складові життя Феодосія Печерського можна розглядати як символи. Вони виступають як іконічні знаки, як символи або навіть ритуальні маркери того способу життя, який слідує за біблійною мудрістю.

Ключові слова: духовний час, духовний простір, Києво–Печерський Патерик, святість, святий, символ.

Актуальність теми. В ряду святих провідне місце займає преп. Феодосій Печерський. Духовний шлях цього святого допомагає нам зрозуміти як виник такий центр духовності як Києво–Печерська лавра, яка особиста роль засновника–будівника цього духовного центру. Києво–Печерський Патерик оповідає про велику кількість учнів і послідовників Феодосія, які продовжували його справу за життя і після смерті.

До святого життя Феодосія Печерського, як свідчить нам Києво–Печерський Патерик, був призначений з самого початку і дуже скоро вивчив Святе Письмо так, що він дивувався з премудрості й розуму юнака і зі спритності в навчанні. Не покидає його цей образ і при виборі Києво–Печерської лаври, як місця його спасіння і служіння Богові, і при дуже важкій і важливій розмові з рідною матір'ю, який він пояснює сутність свого життєвого вибору. Але аналіз духовного шляху